

www.rzeczniczy.konsumentow.eu

TEZA: Czy w zakresie art. 138 Kodeksu wykroczeń za konsumenta może być uznana Fundacja?¹

Wstęp.

Ochrona konsumenta opiera się głównie na założeniu, że konsument jest słabszą stroną w stosunku do przedsiębiorcy, który z założenia jest lepiej poinformowany oraz ma niezbędne środki finansowe na ochronę prawną. Konsument natomiast nie jest dostatecznie przygotowany, by wiedzy fachowej a także statusowi majątkowemu profesjonalisty przeciwstawić równoważne im atuty, co z kolei powoduje, że staje się on słabszą stroną stosunku zobowiązaniowego.² Taki układ przenosi wyłącznie na konsumenta potencjalne niebezpieczeństwo poniesienia nie tylko uszczerbku majątkowego, ale i niejednokrotnie uszczerbku na zdrowiu.

1. Prawa konsumentów.

Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej³ w art. 169 reguluje ochronę konsumentów jako wpływającą z popierania przez Wspólnotę Europejską interesów konsumentów i zapewnienia jej wysokiego poziomu. Przepis ten zawiera w swej treści tzw. prawa konsumentów⁴, które w polskim ustawodawstwie umieszczone są w art. 76 Konstytucji

¹Rozważania opracowane na podstawie artykułu prasowego zamieszczonego w Gazecie Prawnej z dnia 28.07.2016 r. pt.: „Klauzula sumienia dla przedsiębiorcy?” oraz informacji zawartej na stronie internetowej Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris, pt.: „Wyrok w sprawie drukarza utracił moc wskutek interwencji Ordo Iuris” z dnia 26.07.2016 r. [dostęp: 29.07.2016 r.]. Nadmieniamy również, że naszym zamiarem nie jest stawianie (w omawianej w powyższych artykułach sprawie) po którejkolwiek stronie powstałego sporu, lecz naszą intencją jest aby definiowano konsumenta w prawie wykroczeniowym jako osobą fizyczną.

² Podob. Z. Radwański, Prawo cywilne – część ogólna, C.H. Beck, s. 204; T. Pajor, Komentarz do art. 22(1) Kodeksu Cywilnego, System Informacji Prawnej LEX (Lex Omega). Zob. też K. Podgórski, Pojęcie konsumenta w przepisach prawa polskiego, Stowarzyszenie Rzeczników Konsumentów, Informator rzeczników Konsumentów, Nr 3, 2010 r., s. 4 – www.rzeczniczy.konsumentow.eu.

³ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) - Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej C 326/47 z 26.10.2012 r.

⁴ Kamieniem milowym w historii konsumenckiej jest wystąpienie w Kongresie Stanów Zjednoczonych Ameryki Prezydenta Johna F. Kennedy’ego, który 15 marca 1962 r. przedstawił projekt ustawy o prawach konsumentów zwany dziś Kartą Praw Konsumenta (tzw. Consumer Bill of Rights). Wystąpienie to miało tak kolosalne i przełomowe znaczenie dla tworzenia nowoczesnego systemu ochrony interesów konsumentów, że dzień, w którym wystąpił Prezydent USA jest obchodzony na całym świecie jako międzynarodowy dzień konsumentów. Zob. Polityka konsumencka i ochrona interesów konsumentów. Materiały dla pracowników i działaczy samorządów terytorialnych, Federacja Konsumentów i Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, 1999 r., s. 5; K. Podgórski, Dochodzenie roszczeń z tytułu naruszenia praw konsumentów, w: Wzmocnienie roli obywateli. Polityka Unii Europejskiej dotycząca ochrony konsumentów, pod red. M. B. Król, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 103-113; J. Dutkiewicz, U. Łysoń, M. Niepokulczycka, E. Sieliwanowicz, Prawa konsumenta, Difin, Warszawa 2000, s. 26 oraz D. Hoffmann, Teoria prawa ochrony konsumenta oraz aktualny stan uregulowań prawnych w tej dziedzinie, w: Europejskie prawo ochrony konsumenta, red. naukowa R. Myślicki, Instytut Europejski w Łodzi, Łódź 1998, ss. 15-16; K. Podgórski, Prawa konsumenta i ich rola w obrocie gospodarczym z udziałem konsumentów, Biuletyn Rzeczników Konsumentów, Nr 1, 2012, s. 15-24; Wybrane zagadnienia prawne w zakresie obrotu gospodarczego z udziałem konsumentów z niepełnosprawnością [w:] Sprzedaż konsumencka w teorii i praktyce. Problemy węzłowe, red. M. Jagielska, E. Sługocka-Krupa, K. Podgórski, R. Biskup, C. H. Beck 2016, ss. 51-65;

Rzeczypospolitej Polskiej⁵, ustanawiając go najważniejszą normą prawną prawa krajowego odnoszącą się i zarazem regulującą ochronę konsumentów.

Art. 76 Konstytucji RP nakłada na wszystkie władze publiczne obowiązek ochrony konsumentów przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Konstytucja nie definiuje pojęcia konsumenta, lecz stanowi, iż zakres tej ochrony określa ustawa.

W literaturze tematu można spotkać pewne różnice w nazewnictwie poszczególnych praw konsumentów⁶. Mimo tych różnic prawa te stanowią podstawę podjętych rozwiązań legislacyjnych w zakresie ochrony konsumentów.

2. Sprawa o charakterze konsumenckim.

Należy zauważyć, że podstawą powstałego sporu jest próba zawarcia umowy (czynność prawna), którą regulują przepisy ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny⁷ i w tym akcie należy upatrywać definicji konsumenta nie tylko na potrzeby prawa cywilnego, lecz także na potrzeby prawa wykroczeniowego (w omawianym zakresie), w szczególności w sytuacji, gdy prawo wykroczeniowe nie reguluje tej materii.

Zatem skoro pierwotny spór ma charakter cywilnoprawny, którego konsekwencje upatrujemy w prawie wykroczeniowym, należy podejść do oceny sprawy z punktu widzenia prawa konsumenckiego i odpowiedzieć sobie na pytanie czy mamy do czynienia ze sprawą o charakterze konsumenckim. Natomiast podstawowe znaczenie w ocenie czy mamy do czynienia ze sprawą o charakterze konsumenckim, ma kwestia definicji konsumenta.

3. Definicja konsumenta.

Podstawowym problemem legislacyjnym jest już sama definicja konsumenta. Na tle definiowania pojęcia „konsument” powstało wiele wątpliwości natury prawnej w zależności na jakim zakręcie historii takie pojęcie obowiązywało. Stosowane w prawie definicje konsumenta nie pozostawiają w zasadzie żadnych złudzeń, że chodzi tu wyłącznie o osobę fizyczną, jednakże do nie dawna nie było to aż takie oczywiste.

Pojęcie „konsument” w języku prawnym czy prawniczym nie miało w przeszłości w prawie polskim uniwersalnej definicji. Ustawodawca polski wypełniając treścią normę konstytucyjną i tym samym, realizując gwarancje ochrony konsumentów, wprowadził do porządku prawnego coraz to nowe regulacje prawne mające zapewnić bezpieczeństwo i ochronę interesów konsumentów. Zasadniczego znaczenia nabrało w związku z tym określenie i sprecyzowanie podmiotu, którego dotyczyć ma ta szczególna ochrona oraz odpowiedź na pytanie, kim jest konsument i jak należy rozumieć to pojęcie na gruncie konkretnych już przepisów prawa?

Z językowego punktu widzenia sprawa nie jest skomplikowana, bowiem mamy do wyboru kilka równorzędnych znaczeń. Według Słownika Wyrazów Obcych konsument to „nabywca towarów na własny użytek, użytkownik dóbr”⁸. W tej definicji konsument upatrywany jest jako podmiot będący „końcowym ogniwem łańcucha ekonomicznego”, przebiegającego od producenta poprzez przetwarzającego wyrób, dystrybutora, sprzedawcę, aż do podmiotu zaopatrującego się i przerywającego tym samym krążenie towaru na rynku⁹.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

⁶ Zob. K. Podgórski, Dochodzenie roszczeń z tytułu naruszenia praw konsumentów, w: Wzmocnienie roli obywateli. Polityka Unii Europejskiej dotycząca ochrony konsumentów, pod red. M. B. Król, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 103-113 oraz A. Aldridge, Konsumpcja, wyd. pierwsze, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2006, s. 159.

⁷ Tj.: Dz.U.2016.380 z późn. zm. – dalej: k.c.

⁸ Słownik Wyrazów Obcych PWN, Wydanie nowe, PWN Warszawa 1997, s. 589.

⁹ Zob. E. Łętowska, Prawo umów konsumenckich, wyd. C.H. Beck 2002.

Za nim ustawodawca zapisał w Kodeksie cywilnym definicję konsumenta, cały czas toczyła się dyskusja wśród przedstawicieli doktryny odnośnie kształtu i zakresu pojęcia konsument. Do roku 1995 funkcjonowały cztery główne definicje konsumenta. I tak E. Łętowska upatrywała konsumenta jako osobę, będącą na własny, niehandlowy użytek odbiorcą dóbr i usług¹⁰. Drugą definicję opracował S. Włodyka, który pod pojęciem „konsument” rozumiał każdą jednostkę będącą odbiorcą rzeczy lub usługi przeznaczonej na jej własny użytek. Może to być osoba fizyczna, jednostka organizacyjna uspołeczniona i nieuspołeczniona¹¹. Inną definicję opracowała Cz. Żuławska, która za konsumenta uważała osobę fizyczną, która na podstawie umowy z jednostką handlową i usługową nabywa odpłatnie towar lub usługę dla zaspokojenia potrzeb własnych lub swoich bliskich zasadniczo z wyłączeniem przeznaczenia tych towarów do bezpośredniej odsprzedaży¹². Ostatnią z wspomnianych czterech definicji opracował W.J. Katner, który pod pojęciem konsumenta określał osobę fizyczną lub prawną, która poza zakresem swojej aktywności nabywa rzecz lub usługi na własne potrzeby¹³.

Inną sprawą jest znaczenie prawne tego pojęcia. W prawie polskim do czasu nowelizacji kodeksu cywilnego w roku 2002, wprowadzonej ustawą z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie kodeksu cywilnego, spotykano w przepisach prawa kilka definicji „konsumenta”. Ogólnie trzeba stwierdzić, iż regulacje odnoszące się w jakiś sposób do tego zagadnienia można aktualnie podzielić na cztery grupy. Pierwsza grupa aktów normatywnych posługuje się (choć jak się wydaje trafnie byłoby aktualnie stwierdzić posługiwała się) samodzielnie przez siebie zdefiniowanym pojęciem konsumenta¹⁴, druga grupa przywołuje w swej treści pojęcie konsumenta odwołując się wprost do definicji zawartej w Kodeksie cywilnym, czyli do treści zawartej w art. 22¹ k.c.¹⁵ Trzecia grupa przywołuje w swej treści pojęcie konsumenta nie definiując go¹⁶ (do tej grupy można także zaliczyć przepisy Kodeksu wykroczeń¹⁷). Natomiast czwarta i ostatnia grupa nie odwołuje się w swej treści do konsumenta wprost (tzn. nie formułuje definicji w słowniczku pojęć), ale przedstawia drugą słabszą stronę umowy w sposób opisowy i zarazem dość szczegółowy aby nie mieć żadnej wątpliwości o kogo chodzi¹⁸. Mając na uwadze specyfiką poszczególnych aktów prawnych oraz zakres ich regulacji, stosowanie jednej definicji (np. z art. 22¹ k.c.) byłoby miejscami trudne¹⁹, choćby ze względu na wyraźne i odstające od siebie w poszczególnych aktach prawnych cele jakie te regulacje mają osiągnąć²⁰.

Natomiast, po przeprowadzeniu analizy definicji konsumenta jakie zawarte były w obowiązujących przepisach prawa, zasadnym jest ze względu na przejrzystość i jednolitość

¹⁰ E. Łętowska, Ochrona konsumenta z punktu widzenia polityki prawa, PiP 1978, Nr 4, s. 16.

¹¹ E. Łętowska, Ochrona konsumenta z punktu widzenia polityki prawa, PiP 1978, Nr 4, s. 16.

¹² Cz. Żuławska, Ochrona interesów prawnych konsumenta w działalności spółdzielczości spóżywców, ZW CZSR, 1977, s. 17-20.

¹³ W.J. Katner, Ogólne warunki umów, wzory umów i regulaminy w świetle nowelizacji kodeksu cywilnego z 1990 r., (w:) A. Mączyński, M. Pazdan, Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ofiarowana prof. Józefowi Skąpskiemu, Kraków 1994, s. 155.

¹⁴ Np. art. 22¹ k.c.

¹⁵ Np. art. 4 pkt 12 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tj.: Dz.U.2015.184z późn. zm.).

¹⁶ Np. art. 76 Konstytucji RP, art. 17 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2007 r., Nr 155, poz. 1095 z późn. zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. kodeks wykroczeń (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1094 z późn. zm.) dalej: k.w.

¹⁸ Np. art. 1 pkt 1 ustaw z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2002, Nr 141, poz. 1176 z późn. zm.).

¹⁹ Np. art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o udostępnianiu informacji gospodarczych (tj.: Dz.U.2014.1015 z późn. zm.).

²⁰ Z kolei całkowitym novum w definiowaniu pojęcia konsument, była ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz. U. z 2007, Nr 171, poz. 1206 z późn. zm.), która wprowadza na gruncie jej stosowania pojęcie przeciętnego konsumenta. Zob. też rozważania nad definicją konsumenta zawartą w przepisach prawa w: K. Podgórski, Pojęcie konsumenta w przepisach prawa polskiego, Stowarzyszenie Rzeczników Konsumentów, Informator rzeczników Konsumentów, Nr 3, 2010 r., s. 4 – www.rzecznicy.konsumentow.eu.

stosowania definicji zawartej w art. 22¹ k.c. (odesłanie do niej) we wszystkich aktach prawa, które regulują sprawy z tego zakresu.

4. Osoba fizyczna.

Zgodnie z definicją kodeksową za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową²¹. W związku z taką treścią przepisu należy dokonać wstępnej analizy sprawy i ocenić, czy osoba, której dotyczy problem, jest: po pierwsze osobą fizyczną; po drugie dokonuje czynności prawnej; po trzecie czy ww. czynność niezwiązana jest bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową oraz po czwarte czy adresatem czynności prawnej jest przedsiębiorca. Odpowiedzenie pozytywnie łącznie na wszystkie powyższe punkty przybliży nas do stwierdzenia, że mamy do czynienia ze sprawą konsumentką.

Niestety, ale coraz częściej występują sytuacje, w których kwalifikacja danego stanu faktycznego do zakresu „sprawy konsumentkiej” nie jest już ani prosta i ani łatwa²². Jednakże w przedmiotowej sprawie, naszym zdaniem, taki problem nie zachodzi.

Artykuł 22¹ k.c. jednoznacznie stanowi, że za konsumenta uważa się osobę fizyczną. Do momentu pojawienia się art. 22¹ k.c. obowiązywała już definicja kodeksowa konsumenta wyrażona w art. 384 § 3 k.c. wprowadzona art. 18 pkt 1 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny²³. Powyższa zmiana kodeksu cywilnego została wymuszona w szczególności koniecznością dostosowania polskiego prawa do wymagań prawa wspólnotowego²⁴. Oczywiście zmiana ta nastąpiła co prawda jeszcze przed wejściem Polski do Unii Europejskiej, ale nasz kraj był do uregulowania tej kwestii zobowiązany już na podstawie art. 69 Układu Europejskiego²⁵, który nakładał na Polskę obowiązek zbliżania ustawodawstwa polskiego do ustawodawstwa Wspólnoty i wymieniał ochronę konsumentów jako jedną z płaszczyzn, na której powinno nastąpić to zbliżenie. Nowela ta wprowadziła wówczas po raz pierwszy do kodeksu cywilnego definicję konsumenta²⁶. Zgodnie z nią za konsumenta uważało się „osobę, która zawierała umowę z przedsiębiorcą w celu bezpośrednio niezwiązanym z działalnością gospodarczą”. Zatem ówczesna definicja konsumenta rozszerzała pojęcie konsumenta na wszelkie osoby a nie tylko osoby fizyczne.

Art. 384 § 3 k.c. został uchylony przez art. 1 pkt 30 lit. a) ustawy z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw²⁷. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego przygotowując projekt w/w ustawy postanowiła przychylić się do dominującej w krajach Europy Zachodniej koncepcji ograniczenia pojęcia konsumenta do osób fizycznych. Znalazło to wyraz w dwóch przepisach w/w ustawy tj. uchylającym art. 384 § 3 k.c. oraz wprowadzeniu do kodeksu cywilnego art. 22¹, który ograniczył pojęcie konsumenta wyłącznie do osób fizycznych. W myśl analizowanego przepisu, odmiennie niż w poprzednich regulacjach, konsumentem może być tylko osoba fizyczna, a nie może nim być ani osoba prawna, ani tzw. ułomna osoba prawna (względnie inna organizacja)²⁸. Można również

²¹ Definicja wprowadzona do Kodeksu cywilnego art. 44 pkt 1 ustawy z dnia 30 maja 2014 r. o Prawach konsumenta (Dz. U. z 2014 r., poz. 827).

²² Szerzej: M. Radwański, Konsumentki charakter sprawy, Biuletyn Rzeczników Konsumentów, 2012, nr 4, ss. 9-13, www.rzecznicy.konsumentow.eu; zob. także: K. Podgórski, Rola i znaczenie mediacji w sprawach konsumentek, [w] *Przyszłość mediacji w Polskim systemie prawa*, red. T. Rakoczy, Wydawnictwo KUL, Lublin 2014, ss. 155-186.

²³ Dz. U. z 2000 r. Nr 22, poz. 271 ze zm.

²⁴ Ł. Węgorzewski, *Niedozwolone postano wena umowne jako środek ochrony słabszej strony umowy obligacyjnej*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2006, s. 4.

²⁵ Dz. U. z 1994 r., Nr 11, poz. 38.

²⁶ Pojęcie konsumenta obce było na płaszczyźnie kodeksu cywilnego.

²⁷ Dz.U.2003.49.408.

²⁸ Z. Radwański, *Podmioty prawa cywilnego w świetle zmian kodeksu cywilnego przeprowadzonych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r.*, PS 2003, nr 7-8, s. 12; S. Dmowski (w:) S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz*, 2006, s. 87; S. Koroluk, *Zmiana*

zaznaczyć, iż na gruncie poprzedniej regulacji podniosły się głosy krytykujące tak szerokie ujęcie pojęcia „konsument” jako przekroczenie granic dyrektyw, ze względu na naruszenie interesów drugiej, profesjonalnej strony umowy²⁹.

Oczywiście pozytywnie należy ocenić przeniesienie definicji konsumenta do części ogólnej k.c., które było podyktowane zgłaszanymi postulatami jeszcze w poprzednim stanie prawnym³⁰. Po pierwsze jest to bardziej eksponowane miejsce, a po drugie umiejscowienie jej w tej części, powodując tym samym, że przepis ten nie ginie w gąszczu regulacji (a takie wrażenie mogło wywoływać umieszczenie go w księdze trzeciej tego kodeksu) i podkreśla uniwersalny charakter definicji. Nadto wprowadzenie tej definicji oceniane było jako najbardziej doniosły aspekt zmian³¹, chociaż i ten pogląd był krytykowany w doktrynie prawa³².

Należy w tym miejscu podnieść, że dyrektywy Unii Europejskiej nie zakazują poszerzenia zakresu pojęcia konsumenta na osoby prawne, ponieważ wyznaczają tylko minimalny standard ochrony. Jednakże polski ustawodawca postanowił inaczej. Zdaniem naszym jest to słuszny krok w definiowaniu pojęcia konsumenta, jednakże należy wskazać, że nie brak regulacji prawa wspólnotowego, które takiego ograniczenia nie zawierają³³. Również w projekcie ustawy o prawach konsumentów starano się rozszerzyć pojęcie konsumenta o osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, jednakże nie zostało to zaaprobowane przez ustawodawcę³⁴.

Można prowadzić dysputy czy słusznie ograniczono w k.c. pojęcie konsumenta jedynie do osób fizycznych i w konsekwencji odmówiono ochrony należnej podmiotom, takim jak np. małe stowarzyszenia zarejestrowane lub fundacje o charakterze charytatywnym, tylko dlatego, że są one osobami prawnymi. Wg niektórych autorów przy formułowaniu ogólnego określenia z art. 22¹ k.c. należało raczej dążyć do nadania mu możliwie szerokiego zasięgu podmiotowego

definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym - propozycja interpretacji, Mon. Praw. 2003, nr 10, s. 440); T. Sokołowski, Komentarz do art. 22(1) Kodeksu Cywilnego, System Informacji Prawnej LEX (Lex Omega).

²⁹ P. Mostowik, Uwagi dotyczące rozwoju prawa konsumenckiego na tle nowelizacji Kodeksu cywilnego z 2003 r., Radca Prawny 2003, Nr 4, s. 46.

³⁰ S. Karoluk, Nowa definicja konsumenta w Kodeksie cywilnym, Radca Prawny 2003, Nr 3, s. 28; S. Karoluk, Zmiana definicji konsumenta w Kodeksie cywilnym – propozycja interpretacji, Monitor Prawniczy 2003, Nr 10, s. 440; Z. Radwański, Podmioty prawa cywilnego w świetle zmian kodeksu cywilnego przeprowadzonych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r., Przegląd Sądowy 2003, Nr 7-8, s. 13; K. Kańska, Pojęcie konsumenta w Kodeksie cywilnym na tle tendencji europejskich, Kwartalnik Prawa Prywatnego 2004, Nr 1, s. 47-49.

³¹ Zob. uzasadnienie projektu ustawy druk sejmowy Nr 666 (Sejm RP IV kadencji), s. 19-20.

³² S. Dmowski, (w:) Komentarz do Kodeksu cywilnego, ks. I, s. 93-94.

³³ Np. art. 2 pkt 4 dyrektywy 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek (Dz. Urz. WE L 158 z 23.06.1990, s. 59; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 10, s. 132), art. 15 rozporządzenia Rady WE nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16.01.2001, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 4, s. 42, z późn. zm.), a także na art. 5 Konwencji rzymskiej z dnia 19 czerwca 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych (Dz. Urz. UE C 169 z 08.07.2005, s. 10, z późn. zm.).

³⁴ Zob. rządowy projekt ustawy o prawach konsumenta (druk nr 2076), w którym proponowano wprowadzenie w art. 22¹ § 2 o treści przepisy o ochronie konsumentów stosuje się również do osoby fizycznej, która dokonując czynności związanej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową, działa także w celu niezwiązanym z tą działalnością i cel ten przeważa. Takie stanowisko jest zgodne z motywem 17 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (tekst mający znaczenie dla EOG - Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z dnia 22.11.2011, L 304/64), który stanowi, że definicja konsumenta powinna obejmować osoby fizyczne działające w celach niezwiązanych z ich działalnością handlową, gospodarczą, rzemieślniczą lub wykonywaniem wolnego zawodu. Jednakże w przypadku umów o podwójnym charakterze, gdy umowa zawierana jest w celach, które częściowo są związane z działalnością handlową danej osoby, a częściowo nie są z nią związane, a cel handlowy jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w ogólnym kontekście umowy, taka osoba również powinna być uznawana za konsumenta. Prowadziło to w założeniu do rozszerzenia ochrony przewidzianej przez przepisy o umowach zawieranych z konsumentami, ponieważ do tej pory istnienie związku między czynnością prawną a działalnością gospodarczą lub zawodową prowadzoną przez daną osobę pozbawiało ją takiej ochrony.

i unikać zbędnych ograniczeń, które w razie istotnej potrzeby mogą być (i są) wprowadzane w przepisach szczególnych.³⁵

Jak wynika z artykułu prasowego w przedmiotowej sprawie wnioski o ukaranie zostały wniesione do sądu tego powodu, że pracownik drukarni odmówił wykonania zlecenia złożonego przez Fundację. Fundacji zaś nie sposób uznać za osobę fizyczną. Mimo faktu próby złożenia zamówienia przez osobę fizyczną, osoba ta dokonywała powyższego w imieniu i na zlecenie (na rzecz) Fundacji, która de facto miała być drugą stroną umowy. Tak więc nie ma tu znaczenia fakt udziału osoby fizycznej jako adresata odmowy wykonania usługi. W przypadku pojęcia konsumenta nie chodzi o cechę własną osoby fizycznej, a analizę stosunku zobowiązaniowego, z jakiego dochodzi ona roszczenia. O tym, czy podmiot jest konsumentem, czy też nie decyduje to, z kim wchodzi w relacje i jaki mają one charakter.³⁶ Zatem osoba fizyczna, by stać się konsumentem powinna nawiązać relacje prawne z podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą. Nadto status osoby fizycznej, jako konsumenta, w rozumieniu art. 22¹ k.c. powinien być oceniany na chwilę dokonywania czynności prawnej. Zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej, nie oznacza, że osoba fizyczna powinna być uważana za konsumenta, gdy w chwili dokonywania czynności prawnej statusu takiego nie miała³⁷.

5. Ocena zastosowania art. 138 k.w. do fundacji.

Art. 138 Kodeksu wykroczeń, zgodnie z którym kto, zajmując się zawodowo świadczeniem usług, żąda i pobiera za świadczenie zapłatę wyższą od obowiązującej albo umyślnie bez uzasadnionej przyczyny odmawia świadczenia, do którego jest obowiązany, podlega karze grzywny, znajduje się w rozdziale XV pt. „Wykroczenia przeciwko interesom konsumentów”. Penalizuje on od dwie formy zjawiskowe wykroczeń przeciwko interesom konsumentów. Po pierwsze - pobieranie za usługę nadmiernego wynagrodzenie i po drugie - nieuzasadnioną odmowa świadczenia usługi.

Przy wykładni tego przepisu należy uwzględnić rodzajowy przedmiot ochrony tego wykroczenia. Systematyka części szczególnej Kodeksu wykroczeń jest taka, że w poszczególnych rozdziałach są zgrupowane wykroczenia godzące w zbliżone do siebie dobra lub dobra tego samego rodzaju. Rozdział XV chroni „interesy konsumentów”. Ani Kodeks wykroczeń, ani Kodeks karny³⁸ nie zawiera definicji konsumenta. Mając jednak na uwadze racjonalność ustawodawcy należy uznać, że należy w tym zakresie zastosować najbardziej ogólną definicję konsumenta, a więc zawartą w k.c.. Tym bardziej, że penalizacji podlega odmowa świadczenia usług, a większość usług jest świadczonych na podstawie przepisów k.c. (w tym w zakresie przedmiotowej sprawy). Stąd trzeba uznać, że „konsumentami” w rozumieniu przepisów Rozdziału XV Kodeksu wykroczeń są tylko i wyłącznie konsumenci zdefiniowani w art. 22¹ k.c.. Zgodnie z tym przepisem za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Za takim rozumieniem „konsumenta” z rozdziału XV przemawia też wykładania historyczna. Rozdział XV Kodeksu wykroczeń nosi swój tytuł od wejścia w życie tegoż kodeksu, tj. od dnia 1 stycznia 1972 r. Wtedy nie było żadnej definicji legalnej konsumenta. Jednakże już i wtedy za konsumenta uważano jedynie osobę fizyczną³⁹. Nie uważano za niego innych podmiotów niż osoby fizyczne.

³⁵ Tomasz Pajor, Komentarz do art.22(1) Kodeksu cywilnego, System Informacji Prawnej LEX (Lex Omega).

³⁶ Zob. post. Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 sierpnia 2012 r. I ACz 399/12.

³⁷ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9 lutego 2012 r. V ACa 96/12.

³⁸ Zob. ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U.1997.88.553 z późn. zm.).

³⁹ Poza wskazanym wyżej odosobnionym stanowiskiem S. Włodyki.

6. Podsumowanie.

W opinii Stowarzyszenia rozdział XV Kodeksu wykroczeń chroni w przeważającej mierze majątkowe, a nie inne interesy konsumentów. Wynika to z faktu, że obecnie ustawodawca umieszcza w tym rozdziale wszystkie antykonsumenckie wykroczenia z ustaw, które właśnie takie interesy chronią⁴⁰.

Konkludując, w naszej opinii przedmiotowa sprawa nie ma charakteru sprawy konsumenckiej, gdyż Fundacja nie jest osobą fizyczną w rozumieniu k.c. i tym samym nie może być uznana za konsumenta. W konsekwencji w naszej opinii nie powinien mieć zastosowanie w przedmiotowej sprawie art. 138 k.w. Innym zupełnie zagadnieniem jest kwestia zakazu dyskryminacji wynikająca z szeregu aktów prawa międzynarodowego a także prawa Unii Europejskiej. Jednak do ochrony uprawnień osoby innej niż osoba fizyczna art. 138 Kodeksu wykroczeń nie znajduje zastosowania.

Tarnów, dnia 01 sierpnia 2016 r.

Za Zarząd Stowarzyszenia

Krzysztof Podgórski
Prezes SRK

Opracował: r. pr. Marek Radwański i Krzysztof Podgórki.

⁴⁰ Np. art. 138c k.w.